

Законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс

На 13 юли 2015 г. от страна на Министерски съвет е внесен в Народното събрание Законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс. Направените предложения за изменение и допълнение са концентрирани в частта на изпълнителното производство и обхващат поредица от спорни въпроси, които се появиха в практиката по прилагането на разписаните в кодекса норми в резултат на влизането в сила на „новия ГПК“ през март 2008 г. Доказателство за тези многобройни въпроси и необходимостта от прецизиране на уредбата, касаеща принудителното изпълнение е и образуваното Тълкувателно дело № 2/2013 на общото събрание на гражданската и търговска колегия на Върховния касационен съд, в което бяха поставени 14 спорни въпроса от практиката на съдилищата. На 26 юни 2015 г. Върховния касационен съд постанови тълкувателно решение по поставените въпроси свързани с проблемите на принудителното изпълнение, по които бе налице противоречива съдебна практика на съдилищата по тълкуване и прилагане на закона. Част от въпросите предмет на тълкуване и мотивите посочени от върховните съдии, като обосновка на дадените еднозначни отговори, са залегнали във внесенния законопроект за изменение и допълнение на ГПК.

В предвидените изменения се премахва възможността изпълнителното производство да се образува по постоянния адрес или седалището на третото задължено лице, когато изпълнението е насочено върху вземания на длъжника към него, каквато възможност се предоставя сега в чл. 427, ал. 1, т. 2 от ГПК. Към настоящия момент предвидената местна подсъдност в чл. 427 от ГПК, създава предпоставки голяма част от изпълнителните дела да бъдат образувани при съдебни изпълнители в София. Това е така, тъй като основните вземания, към които се насочва принудителното изпълнение са вземания на длъжника по банкови сметки, а седалищата и адреса на управление на банките е в гр. София. С предвиденото цялостно изменение на чл. 427 от ГПК, правилата за определяне на местна подсъдност се припокриват до голяма степен с тези предвидени в общата част на гражданско-процесуалния кодекс и се осигурява предимство на това длъжникът да има по-лесен достъп до образуваното срещу него изпълнително дело. Като санкция за взыскателя, в случай, че се наложи изпълнителното дело да бъде прехвърлено при друг съдебен изпълнител в друг район е предвидено същия да понесе разноските за окомплектоване и изпращане на делото.

Би било добре в тази част предложеното изменение да се прецизира с предвиждане на задължение на съдебния изпълнител да извърши проверка в Национална база данни за актуалния настоящ и постоянен адрес на длъжника. По този начин ще се избегне некоректното посочване от взыскателя на адрес на длъжника. При настоящата уредба са

налице редица случай когато длъжника е сменил своя адрес, поради което често пъти не знае за образуваното срещу него изпълнително дело и разбира на един доста късен етап, което налага предприемане на действия чрез предвидените в закона извъннестанционни способи за защита. Този проблем се проявява най-често в случаите, когато е налице заповед за незабавно изпълнение по реда на чл. 417 от ГПК и същата се връчва чрез съдебния изпълнител. От една страна в тази хипотеза принудителното изпълнение се развива с изключително бързи темпове, а от друга страна длъжника не е имал възможността да упражни правото си на защита в производството по издаване на заповедта за незабавно изпълнение. Ако длъжника не бъде уведомен с поканата за доброволно изпълнение се създава предпоставка кредитора да се удовлетвори преди длъжника да е предприел или да има резултат от предприетите от последния действия по извъннестанционен контрол. В резултат на това удовлетворяване и ако се установи неоснователност на претенцията на кредитора (което отнема значителен период от време до влизане в сила на решение), длъжника може да бъде затруднен да върне в патримониума си имуществото, което е послужило за удовлетворяване на претенцията на кредитора. Връщането в голяма част от случаите е и невъзможно когато се касае за удовлетворяване на вискателя, чрез публична продажба на движимо и недвижимо имущество на длъжника, въз основа на която правото на собственост е придобито от трето лице. В този случай длъжникът ще следва да се задоволи само с насрочване на принудително изпълнение спрямо доскорошния „кредитор“, като може да се удовлетвори единствено от имуществото на последния, но не и да получи обратно имуществото, което поради неоснователните претенции на „кредитора“ му е било принудително отнето.

За разлика от връщането на заповедите за незабавно изпълнение, издадени по реда на чл. 417 от ГПК, при издаването на заповед за изпълнение по реда на чл. 410 от ГПК се предоставя по-голяма възможност на длъжниците за своевременна и ефективна защита срещу неоснователни претенции на кредитори. Това е така от една страна поради липсата на разпореждане за незабавно изпълнение, а от друга поради факта, че тази заповед се връчва не от съдебния изпълнител, а от съда издал заповедта. Практиката на съдилищата е след неуспешно връщане на заповедта на посочения адрес от молителя-кредитор, да извърши справка в национална база данни за актуален адрес на длъжника и едва при потвърждаване на адреса да залепи уведомлението, като след изтичане на предвидените в закона срокове приема, че длъжника е уведомен. В случай, че адреса е различен от този посочен от кредитора, съдът извършва връщане на актуалния към момента адрес на длъжника.

Друго положително предвидено изменение, което облекчава обременяването на длъжника с разноси е създаването на чл. 433 а от ГПК, с който изрично законодателят посочва, че съдебният изпълнител вдига служебно наложените запори и възбрани при

изпълнение на задължението и събиране на разноски по изпълнението. С новата разпоредба ще се преустанови досегашната практика на съдебните изпълнители да обременяват длъжника с допълнителни такси и разноски, след като същия е заплатил вече веднъж пропорционална такса на съдебния изпълнител, понесъл е всички други разноски по принудителното изпълнение и е удовлетворил вземането на взыскателя и съответно няма законово основание за наложените обезпечителни мерки върху имуществото на длъжника.

Законопроектът предвижда изменение на най-наболелите въпроси от влизането в сила на „новия ГПК“, а именно действията, които длъжникът има право да обжалва в изпълнителното производство, прецизиране на уредбата за несеквестрируемото имущество и задължения за банките да посочва в уведомлението си до съдебните изпълнители дали по банковата сметка на длъжника, към която е насочено принудителното изпълнение има парични средства от вземания, представляващи несеквестрируем доход.

В действащия към момента ГПК, длъжникът няма право да обжалва действия по принудителното изпълнение, които не са предвидени в чл. 435, ал. 2 от ГПК. Сега действащата уредба е изключително оскъдна в предоставените на длъжника права за защита в хода на изпълнителното производство. Предвидена е възможност за обжалване на отказа на съдебния изпълнител да спре или прекрати изпълнителното производство по искане на длъжника. Към момента преценката за наличието на предпоставки за спиране или прекратяване на принудителното изпълнение спрямо длъжника бе предоставена изцяло и единствено в правомощията на съдебния изпълнител, като отказа на съдя изпълнителя не подлежи на съдебен контрол, а за длъжника не се предвиждаше бързо и ефективно средство за защита при неоснователно бездействие или нежелания на взыскателя да прекрати производството, когато вземането му е удовлетворено.

Друг основен проблем е липсата на контрол относно определяне на началната цена за публична продажба на имущество. Не се предвижда своевременна защита на длъжника при определяне на ниска оценка на имуществото му, тъй като оценката на имуществото не попада в изрично предвидените действия, които подлежат на контрол. В предложението за изменение е предвидено, че длъжникът има право да възрази срещу изготвената оценка на имуществото му, като в този случай, съдебният изпълнител е задължен да назначи друго вещо лице или три вещи лица, които да определят пазарната стойност на имуществото. Отказът на съдебния изпълнител да изготви нова оценка е предвиден в действията, които длъжникът има право да обжалва. По този начин ще се избегнат до голяма степен възможностите за спекулации с оценяване на имуществото на длъжника.

Изменението предвижда, че началната цена на публичната продажба следва да се определи на база 85 на сто от пазарната оценка на имота, а не досегашните 75%. Въпреки

това, законопроектът създава нова разпоредба, която до голяма степен е във вреда на длъжника. Предвижда се да бъде наложено ограничение на размера на сумите, които участниците в публичната продажба могат да посочват, като се посочва, че „наддавателни предложения, надхвърлящи началната цена с повече от 30 на сто, са недействителни“. С това ограничение се възпрепятства възможността имотът да бъде продаден на пазарна стойност или за сума с 15% по-висока от пазарната стойност, което е допустима и непрекомерна разлика за свободния пазар. С тази разпоредба още повече биха се накърнили интересите на длъжника, когато имуществото се придобие на обявена втора публична продажба, където началната цена се определя в съотношение 80 на сто от началната цена на имуществото при първия търг. Ако се приеме така формулирания нов текст, наддавателните предложения на втората продажба, които ще са по-ниски от пазарната оценка на имота, но ще са с 30% по-високи от началната цена, ще бъдат обявени за недействителни, а длъжникът ще бъде лишен от правото си имуществото му да бъде продадено на реална стойност. (Например: Пазарната оценка е 100 000 лв.; началната цена при първа публична продажба е 85 000 лв.; началната цена при втора публична продажба е 68 000 лв.; за недействително ще бъде обявено всяко наддавателно предложение на стойност над 88 400 лв.)

Със закона за изменение и допълнение на Гражданско-процесуалния кодекс, се предвижда изменение по повод на нормативната уредба свързана със запориране на вземания по банковите сметки на длъжника.

В законопроекта се прави опит за прецизиране на залегналата в чл. 450 а от ГПК възможност за налагане на електронни запори на вземанията по банковите сметки на длъжниците. Тази норма влезе в сила през януари 2013 г., но към настоящия момент все още е невъзможно налагането на електронни запори. Целта на електронните запори е да намалят стойността на разноските, които се кумулират в изпълнителното производство. По този начин вместо всяко едно запорно съобщение към всяка една търговска банка на територията на страна да струва на взискателя (и след това да се покрива от длъжника) – 15 лв. без ДДС, с въвеждането на електронните запори, пристъпването към изпълнение към вземания по банкови сметки на длъжника ще бъде на цена общо 15 лв. Обикновено кредиторите не разполагат с актуална банкова сметка на длъжниците си или тази с която разполагат няма достатъчно авоари да покрие вземането им и именно поради тази причина искат от съдебния изпълнителни изпращане на запорни съобщения до всички банки. В действащата норма налагането на електронни запори бе предвидено като възможност, както и не бе предвиден срок за създаването на система, чрез която това да е възможно.

Другото изменение, което касае насочването на принудително изпълнение към вземанията по банковите сметки на длъжника е изрично предвиденото задължение за банката да посочва произхода на запорираните парични средства, когато същите

представляват несеквестируем доход. Предвидено е самостоятелно основание, въз основа на което банката има право да откаже и не е длъжна да преведе по сметка на съдебния изпълнител суми, които представляват несеквестируемо имущество на длъжника до предвидените в закона размери.

Към настоящия момент банките се позовават на предвидената в закона за кредитните институции „банкова тайна“ и не предоставяха информация на съдебния изпълнител за наличното несеквестируемо имущество на длъжника, съответно единствено длъжникът е този, който имаше възможност да предостави удостоверение за произхода на средствата по сметката. Този въпрос бе залегнал и в Тълкувателно дело № 2/2013, като ВКС изрично посочва, че сумите по банковите сметки на длъжника, които са с произход от несеквестируем доход не се трансформират в секвестируем поради единствения факт, че имат характер на вземане от банка. С тълкувателното решение обаче, не може да се предвиди задължение за банките да уведомяват съдебните изпълнители и да им се предоставя правото, въпреки нареждането на съдебния изпълнител да преведат по негова сметка налични суми, банката да откаже да преведе суми до размера на предвидения в закона несеквестируем доход на длъжника. В допълнение са предвидени изменения относно размера на несеквестируемия доход.

Със Законопроект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс се прави опит да се създаде баланс между удовлетворяването на вземането на вискателя и същевременно запазването на имуществените интереси на длъжника и бързото приключване на изпълнителното производство при оптимизирани разноски. С голяма част от предложените изменения се наблюдава опит на законодателя да поправи пропуските и недостатъците на „новия ГПК“. Едно от тях е ограничаването на право на защита на длъжника в изпълнителното производство като изключи съдебния контрол върху всички действия на съдебния изпълнител с изключение на изрично предвидените в чл. 435, ал. 2 от ГПК. Въпреки това е необходимо да бъде направена съществена преценка от необходимостта и начина на формулиране на част от предвидените изменения, за да се избегне необходимост от поредно тълкуване или неприложимост на конкретни норми.